

Vaikuttava oppiminen on sidoksissa oppijan oppimis- ja kehitysprosesseihin

Esa Poikela

Kontekstuaalinen oppiminen on raportin teoriavaiheen tulema, jonka tarkoituksena on osoittaa, että työssä oppiminen, työyhteisössä oppiminen ja koko organisaation oppiminen on luonteeltaan kontekstuaalista. Oppiminen ja kehittyminen on murtautumista kontekstista toiseen, aina syvempään ja laajempaan työn ja toiminnan kontekstiin.

Tutkimus ‘Kontekstuaalinen oppiminen - oppimisen organisoituminen ja vaikuttava koulutus’ käsittelee oppimisen organisoitumista ja koulutuksen vaikuttavuutta yhden täydennyskoulutusorganisaation puitteissa. Tavoitteena on tavanomaista syvemmän tutkimusotteen ja näkökulman saavuttaminen, mihin ei yleensä laajoilla lomakekyselyillä yletytä. Sana ORGANISOITUMINEN korostaa oppimisen riippuvan enemmän yksilöistä ja heidän elämänyhteisöistään kuin koulutuksen organisoimisesta. Ts. oppiminen mahdollistaa koulutuksen. Tällöin koulutus ei ole syy oppimiseen, vaan pikemminkin päinvastoin. Koulutuksen ja oppimisen tulosten välillä oletetaan kuitenkin vallitsevan kausaalisuhteen: koulutuksella oletetaan olevan vaikuttavuutta niin yksilöiden kuin organisaatioidenkin käyttäytymiseen.

Tutkimuksen keskeisiä teemoja ovat työssä oppiminen, asiantuntijuuden kehittyminen ja organisationaalisen osaamisen tuottaminen sekä

koulutuksen vaikuttavuus. Teemoja ei ole kuitenkaan käsitelty minkään ennalta laaditun teoriakehyksen tai hypoteesien puitteissa. Niin organisoitumisen kuin vaikuttavuudenkin ongelmaa on haluttu lähestyä oppimisen ja tutkittavien itsensä näkökulmasta.

Valittu metodologinen lähestymistapa noudattaakin aineistolähtöisen grounded-teorian yleisiä periaatteita. Analyysivälineenä käytetään tutkimushaastatteluista laadittuja KÄSITEKARTTOJA, joille haetaan tieto-opillinen perustelu kognitiivisten karttojen evoluutioteoriasta.

Tutkimuksen ensimmäinen osa on tausta-analyysi, jossa tehtävänä on kirjoittaa auki eräänlainen metateoria, sillä aineistolähtöinenkin tutkimus ei ala tyhjistä. Toinen osa on empiirinen analyysi, jossa kuvataan koulutusohjelmaan osallistuneiden ja koulutusta suunnittelevien henkilöiden toimintaa ja ajattelua heidän itsensä kuvaamalla tavalla. Haastatteluista laadittujen kä-

sitekarttojen ja niiden poikittais- ja pitkittäisvertailun tavoitteena on saada mahdollisimman syvälinen kuva yksilöiden sekä työyhteisön ja -organisaation toiminnasta ja kehityksestä.

Kolmas osa on teoria-analyysi, jossa empiirisen analyysin tulokset ja johtopäätökset on aluksi koottu kohdetta kuvailevan ja selittävän erityisteorian eli substantiivisen teorian muotoon. Tämän jälkeen tulokset on johdettu teoreettisen yleistyksen eli formaalisen teorian tasolle, joka puolestaan on asetettu kriittiseen diskurssiin muiden vastaavia ilmiöitä selittävien teorioiden kanssa.

Tutkimuksen nimi 'kontekstuaalinen oppiminen' kertoo pähkinän kuoreessa, mistä työssä oppimisessa, asiantuntijuuden ja organisaation ydinosaamisen tuottamisessa on perustaltaan kysymys. Yksilöt oppivat työssään murtautuen yksilöllisestä työstään syvemmälle ja laajemmalle yhteisen työn kontekstin kautta koko organisaation työn ja aina käsitteellisen työn kontekstiin saakka. Ammatillinen ja organisaation kehitys kietoutuvat toisiinsa tavalla, joka tekee osaamisesta entistä organisaatiospesifimpää, mutta myös entistä laaja-alaisempaa työelämän yleisten pätevyysien suhteen. Vaikuttava koulutus on koulutussuunnittelijoiden korkeatasoisen osaamisen tulosta, joka puolestaan on organisaation oppimisen ja tiedonmuodostuksen prosessien ohjaamisen ja kehittämisen tulosta. Näitä prosesseja kuvataan tutkimuksessa palaute-, arviointi- ja evaluointitiedon kautta oppimiseksi.

Palaute- ja arviointitiedon tuottaminen liittyy organisaation sisäisiin toimintaprosesseihin ja -konteksteihin. Evaluointitiedon hankkiminen on sidoksissa organisaation ulkoisiin prosesseihin ja erilaisiin verkostoyhteyksiin, joissa toimitaan monimutkaisten valta- ja vaikutussuhteiden kontekstissa. Toimintakontekstit määrittävät oppimisen ehtoja ja suunnan samalla, kun hankittu kokemus vahvistaa opitun merkityksen ja laadun.

Ydinosaamisen tuottamisen peruskysymys on, miten professionaalinen kehitys, oppimisen ja tiedontuottamisen prosessit kytetään organi-

saatiossa sovittamaan yhteen. Lisäksi täytyy kysyä, mistä ja miten elintärkeä tieto saadaan, hankitaan ja tuotetaan organisaation sovittaessa itseään ulkoisen kilpailun ja valtasuhteiden kenttään. Kyse ei ole vain organisaation sisäisistä oppimisen ja tiedon tuottamisen prosesseista, joista tutkittua tietoa on jo suhteellisen runsaasti. Tässä tutkimuksessa nostetaan esiin myös organisaatioiden ja instituutioiden välisien toiminta- ja vaikutusprosessien tutkiminen yksilöllisen oppimisen ja kehittymisen sekä organisationaalisen osaamisen lähteenä. Vaikuttavan koulutuksen metafora on neuvottelu ja holografia, jotka kertovat kouluttavan ja koulutettavan osapuolen välisestä keskinäisestä riippuvuudesta. Kouluttava organisaatio kykenee parhaiten tuottamaan koulutusta, jonka merkitykset ja sisällöt se on käynyt omassa toiminnassaan läpi. On siis eroteltavissa toisaalta yleinen ja yhteinen maailma, jota kuvaavat holografiset prosessit ovat läpinäkyviä ja samankaltaisia eri organisaatioissa. Toisaalta on olemassa erityinen ja erilaisuuksien maailma, jossa käsiteltävistä asioista on neuvoteltava erikseen asiakkaiden ja muiden vaikuttajien kanssa.

Aika, paikka ja tilanne ratkaisevat koulutuksen laadun ja tehokkuuden. Vaikuttavan koulutuksen tärkein ehto on sen oikea ajoittaminen, ts. sovittaminen asiakkaan oppimis- ja kehitysprosesseihin. Oppimisen tuloksellisuuden ratkaisee yhteinen foorumi, jolla oppijat ja ohjaajat käsittelevät, syntetisoivat ja arvioivat yksin ja yhdessä hankkimaansa tietoa, jonka lähteet voivat olla yhtäläillä yksilöiden kokemuksissa kuin yleisissä teorioissakin.

Väitöskirjatutkimukseni avainsanoja ovat kontekstuaalinen oppiminen, työssä oppiminen, ammatillinen kehittyminen, asiantuntijuus, koulutussuunnittelu, pedagoginen johtaminen, oppiva organisaatio ja ydinosaaminen.

Tiivistelmä Lectio praecursorianista

Esa Poikelan väitöskirjatutkimus 'Kontekstuaalinen oppiminen - oppimisen organisointuminen ja vaikuttava koulutus' tarkastettiin Tampereen yliopistossa 29.5.1999.